

5. Кабаровська С. Олена Степанів. *Українське слово*. Львів, 1916. 30 січ. Ч. 21. С. 3–4; 31 січ. Ч. 28. С. 2–3.

6. Байдак М. Жінки в Галичині періоду Першої світової війни у світлі приватних практик. *Каразінські читання (історичні науки): тези допов. 67-ї міжнар. наук. конф. (Харків. 25 квітня 2014 р.)*. Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2014. С. 222–223.

Герасимюк Ірина

Волинський національний університет імені Лесі Українки

СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ І ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИХ ПОГЛЯДІВ М. МІХНОВСЬКОГО

Ключові слова: *М. Міхновський, політик, Братство тарасівців.*

Keywords: *M. Mikhnovsky, politician, Brotherhood of Tarasov.*

Надзвичайно яскрава історична особистість Миколи Міхновського, його активна життєва позиція, правові та суспільно-політичні передові ідеї впродовж понад ста років привертають пильну, нерідко прискіпливу, увагу дослідників – істориків, правників, політологів, соціологів. Сьогодні кількість літератури, присвяченої М. Міхновському, є значною та різноплановою.

Незважаючи на жорсткі оцінки, противники й опоненти Міхновського сходяться на тому, що він – постать непересічна та, беззаперечно, знакова. Успереч життєвим обставинам, він наполегливо йшов обраним шляхом, незважаючи на те, як сприймає його більшість. У сучасній українській історичній літературі, українській політології та конституційному праві України прізвище Міхновського згадується досить часто. Адже внесок Миколи Міхновського в українську політичну думку і національно-визвольний рух є, без перебільшення, вагомим.

Отже, метою дослідження є розкрити становлення політичних та державно-правових поглядів М. Міхновського. Очевидно, що на формування політичного світогляду і державно-правових поглядів Миколи Івановича Міхновського впливала ціла низка факторів суспільного життя, побуту, родинних традицій та національних звичаїв кінця XIX століття. Атмосфера, в якій виростав хлопець, залишила фундаментальний слід у його розумінні та сприйнятті навколишньої дійсності аж до кінця життя. Сучасні біографи основоположника українського самостійництва загалом сходяться на думці про те, що його дитинство і молоді роки надзвичайно стиснуто описані в наявній літературі [4, 19].

Загальновідомо, що наприкінці XVIII ст. українські етнічні землі, повністю втративши залишки автономії, опинилися під владою сусідніх держав. Їх значна частина відійшла до складу багатонаціональної та тимчасово масштабної російської імперії. Уже на початку XIX ст. в традиційному українському суспільно-політичному житті відбулися вагомі зміни: колишня козацька старшина, яка відіграла роль суспільної еліти впродовж другої половини XVII і всього XVIII століття, практично повністю відмовилася від своїх суспільних функцій, і задовольнивши свої майново-станові потреби, розчинилася в російському дворянстві. У 20–30 рр. XIX ст. на зміну вже майже цілковито зденационалізованій українсь-

кій старшині приходить нова суспільна верства – інтелігенція, котра і стає новим провідником національного руху [2, 73].

На думку сучасних дослідників, це було пов'язано насамперед з появою низки нових університетів в українських губерніях, що дало змогу багатьом людям різного чину отримати освіту. Освіта завжди була стержневим елементом у розвитку політичної свідомості суспільства. Саме тому у своїй діяльності демократичні та національно-визвольні течії велику увагу приділяли освітньому питанню. За таких умов майже неподільного панування автономістсько-федералістських прагнень в українському суспільно-політичному русі розпочав свою громадсько-політичну діяльність Микола Міхновський.

Влітку 1891 р. Микола Міхновський вступив до Київського університету, і ця дата відкрила новий етап української політичної історії. Під час літніх ваканцій група студентів з Харкова та Києва (Михайло Базькевич, Микола Байздренко, Віталій Боровик та Іван Липа), які здійснювали етнографічну експедицію Полтавською губернією, зібралися на могилі Тараса Шевченка в Каневі, де присягнули бути до смерті вірними ідеям Тараса Шевченка. Тоді ж вони вирішили, що сприятимуть поширенню вживання української мови в родинях, громадських установах і навчальних закладах, поставили перед собою завдання боротися за звільнення України з-під царсько-російського ярма і відстоювати культурні та соціальні права українського народу. Як слушно зазначає сучасний дослідник Андрій Бутенко: «Саме Шевченківські ідеї зі своєю соціальною та національною гостротою стали основою світогляду нової організації, яка спробувала запровадити в життя нову національну ідеологію» [3, 55]. За оцінкою провідного діяча новоствореного «Братства тарасівців» Івана Липи, воно було «першою українською політичною організацією нового часу» [3, 24].

Важливим питанням у дискусії вчених є проблема визначення основної мети діяльності «Братства тарасівців». Низка дослідників вважає, що організація сповідувала самостійницькі ідеали, а частина – відстоює точку зору, згідно з якою більшість «тарасівців» були політичними автономістами. Вчені, які стверджують домінування самостійницьких поглядів у середовищі «тарасівців», звертають увагу на спогади учасників «Братства», а противники такої тези вказують насамперед на слова із «Символу віри молодих українців» про «автономію» та «федерацію» [4, 52–54].

Для нас є однозначним те, що саме в «Братстві тарасівців» Микола Міхновський заклав основи своїх політично-правових поглядів як переконаний самостійник, в ньому він вперше отримав можливість викласти свої ідеї в програмних документах, запропонував оригінальні думки поєднання загальнолюдських і національних цінностей, розглянув кожну окрему націю як складову світового організму, який загалом не може бути здоровим за умови «недуги» одного «органу». Робота в нелегальній організації навчила Міхновського правилам конспіративної діяльності, дала йому неоціненний організаційний досвід, перетворила Миколу Івановича на талановитого оратора й авторитетного молодіжного лідера [5, 32].

Так, у родинній оселі батьків, у розмовах із братами і ровесниками, у часи студіювання гімназійних наук, у підпільній роботі, дискусіях і суперечках, у ро-

ки навчання в Київському університеті зароджувався світогляд людини, якій судилося невдовзі відкрити нову епоху в українській політичній і державно-правовій думці – епоху самостійництва.

Як бачимо, Микола Міхновський розвинув ідею порятунку пригнобленої нації як безцінного коштовного каміння в загальнолюдській короні; цілком можливо, що саме він і привніс її на український ґрунт. На можливе авторство цієї ідеї вказує також згадка про «однакове право» всієї «людськості». Саме Микола Міхновський, як юрист, у майбутньому приніс в українську політичну думку правовий аспект, посилення на загальнолюдські, національні права, які стали нормою західноєвропейської правової системи.

Джерела та література

1. Андрієвський В. Из минулого: 1917-й рік на Полтавщині. Берлін: Українське слово, 1921. 370 с.
2. Кухарчук О. С. Концепції державності в українській суспільно-політичній думці (кінець XIX – початок XX ст.). дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01. Кіровоградський держ. педагогічний ін-т ім. В. К. Винниченка. Кіровоград, 1996. 173 с.
3. Бутенко А. П. Еволюція поглядів М. Міхновського на українську державність та шляхи їх практичної реалізації. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2005. 219 с.
4. Турченко Ф. Г. Микола Міхновський: життя і слово. Київ: Генеза, 2006. 318 с.
5. Мірчук П. Микола Міхновський. Апостол української державності. Філадельфія, 1960. 136 с.

Літвінов Владислав

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ – НЕВИЗНАНИЙ ГЕТЬМАН УКРАЇНИ

Ключові слова: П. Скоропадський, гетьман, військовий, політик.

Keywords: P. Skoropadsky, hetman, military, politician.

Широко відомий гетьман України Павло Петрович Скоропадський був складною політичною фігурою в часи свого правління з 29 квітня 1918 р. до 14 грудня 1918 р. Дехто навіть може вважати його зрадником УНР, маріонеткою німецької імперії, самопроголошеним гетьманом, якого не визнавали члени ЦР та багато ворогуючих сторін. Тільки одиниці можуть зрозуміти його справжні наміри. Однак таких людей мало, та й у школах політичній діяльності Павла Скоропадського не приділяється достатньо часу. Але все ж чого Павла Петровича ліві українські партії не визнавали, а деякі представники навіть бачили в ньому ворога?

Занепокоєння у соціалістів почалися ще восени 1917 р. Їх турбував «бонапартизм» генерала, що міг становити реальну загрозу для республіки. Нагадаємо, що на початку листопада Павло Скоропадський був призначений командувачем усіх військ УНР на Правобережжі. Також йому вдалося розігнати Військово-революційний комітет Південно-Західного фронту і провести роззброєння більшовицьких частин в тилу Українського фронту. Павлу Петровичу доручили оборо-